

VITICULTURE INDUSTRY OF ATU GAGAUZIA AND ITS DEVELOPMENT IN MODERN CONDITIONS

Serghei CARA¹

¹Dean of the Agro-Technological Faculty, Comrat State University, Comrat, Republic of Moldova; ORCID: 0000-0002-0556-3625

Geliş Tarihi / Received: 24.11.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 30.01.2020

ABSTRACT

The Autonomous Territorial Unit (ATU) Gagauzia (Gagauz Yeri) is located in the southern part of the Republic of Moldova (RM) and belongs to the independent economic region of the country. The total area of ATU Gagauzia is 1848 km² or 6.1% of the total territory of the Republic of Moldova. The territory of ATU Gagauzia is located in the Budjak steppe, which is part of the southern Moldavian hilly plain. The relief is characterized by steppes and small hills. The climate is temperate continental. In winter, the air temperature is unstable. Frequent thaws and frost-free days have a negative effect on grape plants, often renew vegetation. The agro-industrial sector, which accounts for up to 70% of the region's GDP, traditionally dominates the economy of ATU Gagauzia. This is facilitated by the favorable climate and region relief. The total area of agricultural land reaches 150 thousand hectares, of which 100 thousand belong to the arable land, and about 26 thousand hectares to orchards and vineyards. Viticulture of autonomy is the most intense branch in agricultural production. The development of viticulture is one of the most important agricultural tasks for ATU Gagauzia. This article shows the social and economic importance of viticulture in modern conditions. It also presents the main indicators of grape production in the ATU Gagauzia, an analysis of the state of the industry, in which production stability data are outlined the technical and table grape varieties. In addition, there are presented a positive experience of cultivating grapes in the autonomy, a comparative analysis of grape production in agricultural enterprises of ATU Gagauzia. The article also presents in graphical form the dynamics of the areas of vine plantations and, on the basis of the revealed trend, an assessment of changes in their area. The main technological features of the cultivation of technical and table grape varieties in the argoecological conditions of the ATU Gagauzia are given.

Keywords: ATU Gagauzia, agriculture, Budjak, development, grape, viticulture

GİRİŞ

ATO Gagavuzya, Moldova'daki ana üzüm üreticilerinden biridir, gerek doğal ve iklimsel koşullar, gerek ise toprak özelliklerinin yanında nüfusun geneli bağcılık ve şarapçılıkta becerileri ile açıklanmaktadır [1].

Bağcılığın yenilenmesi ve geliştirilmesi programının, temel amacı olarak üzüm üretimi için modern bir endüstrinin oluşturulmasını sağlamaktır yüksek kalite, ise piyasada rekabetçi ve yüksek ekonomik verime sahip.

ATO Gagavuzya, Moldova Cumhuriyeti'nin güneyinde yer alır ve ülke içerisinde bağımsız ekonomik bir bölgeye sahiptir. ATO Gagavuzya bölgesinin iklimi ılıman karasal bir iklime sahiptir. Kışın hava sıcaklığı dengesiz, sık sık çözülme ve don tehlikesi olmaktadır. Don olmayan günler ise ekinleri olumsuz yönde etkiler.

Yılın en soğuk ayı, ortalama sıcaklık -2.5°C, -5.50°C Kuzey kutbu havasının kuzeyden girmesi

ve antisiklonlarda bir gecikme olması durumunda, hava sıcaklığı -28°C'ye düşebilir. ATO Gagavuzya bölgesi, Moldovya'nın engebeli tepelik ovasının bir parçası olan Bucak bozkırında yer almaktadır. Yüzeyi geniş vadiler tarafından çevrili ve eğimler çok sayıda kuzgunlar tarafından girintilidir. Bozkır ve küçük tepelerle çevrili olan Gagavuzya, ayrıca küçük Yalpug, Yalpuzhel, Lunga ve Lungutsa gibi nehirlerde bölgeye ayrı bir katkı sağlar. ATO Gagavuzya, tüm Moldova Cumhuriyeti gibi, Karpat sismik bölgesinde yer almaktadır [3].

MATERYAL VE METOT

Bağcılık, sanayinin gelişmesinde çok değerli hammadde kaynağıdır. Üzüm salkımlarının eşsiz iyileştirici özellikleri vardır, früktoz, glikoz, organik asitler, vitaminler, pektinler ve mineral tuzları içerdiğinden yadsınamayan beslenme ve

¹Sorumlu yazar / Corresponding author: kara_sergey@mail.ru; sergey.kara@kdu.md

diyetsetel faydaları vardır. Bireysel yazarlar tarafından yapılan araştırmalar, üzüm alımının artmasının yaşam beklentisindeki artışa katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Araştırmalarımızda sonuca varmak için ATO Gagavuzya İstatistik Bürosu ve Tarım Bakanlığı verileri ile Moldova’da bilim adamlarının yapımı olduğu araştırmalar ışında istifade ettik. Araştırma için, analiz yöntemleri ve deneysel verilerin sentezi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bölgenin GSYİH’sının %70’ini oluşturan tarımsal sanayi sektörü, geleneksel olarak Gagavuzya ekonomisine hakimdir. Bölgenin elverişli iklimi ve bakım ile kolaylaştırılmıştır. Toplam tarım alanı, 150 bin hektar ekilebilir araziye ait 100 bin hektar alan, meyve bahçelerine ve üzüm bağlarına yaklaşık 26 bin hektar ise piyasanın ihtiyaç gördüğü lüzum üzerine ekilmekte. Bununla birlikte, piyasa ilişkileri ve modern teknolojilerin getirilmesi sonucu, tarımın işgücü piyasadaki payı azalmakla buda Gagavuzya nüfusunun %20’sini tarım ekonomik olarak aktif işle birlikte sağlar. Şu zamanda bile, çoğu tarımsal işletme bağıcılıkla uğraşmaktadır. Komrat çevresinde üzüm bağlarının ekili olduğu alan 3543 hektar, Chadyr-Lungsky-2331 hektar, Vulcanesti-1674 hektardır.

2007 yılında, ATO Gagavuzya’nın toplam bağ alanı 13.056 hektardır 2018 itibarıyla 7.548 hektar oldu. Yapılan incelemeler 10 yıldan fazla bir sürede bağıcılığın 1.7 kat azalma olduğu gözlenmiştir. Şu anda toplam üzüm bağlarının 4.841 hektarı meyve veren, 2.707 hektarı ise gençtir. 1 Ocak 2018’den itibaren Gagavuzya’da toplam bağ alanı 7.548 hektar, bunun 539 hektarı ekilmemiş olan 4.197 hektarı ise ekilmiş ve bağıcılığı kaldırılmaktadır [5].

Son yıllarda, meyve bağlarının alanı eski tarlaların sökülmesine bağlı olarak azalmıştır, ancak meyve bağlarına yüksek potansiyele sahip genç bağların devreye girmesi nedeniyle, üzüm bağlarının verimi ve brüt hasadı giderek artmış ve 2018 yılında 92.7 verimle 53.7 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Bağıcılığın gelişimi, ATO Gagavuzya için en önemli tarımsal görevlerden biridir. Endüstrinin tüm potansiyelini uygun zaman diliminde tamamlanması için yoğunlaştırılmış takibat gerektirir. Sürecin düzenlenmesi ve yeni bağların döşenmesi ile ilgili tüm önlemlerin

karmaşıklığının gözlemlenmesi gerektiğine dikkat edilmelidir. Sadece toprak koşulları, ekim için elverişli iklim vb. uzmanlar tarafından dikkate alınarak hazırlanan projelere göre ekilmeleri gerekir. Hedeflere ulaşmak, üzüm üretim teknolojisi konusundaki önerilere sıkı sıkıya bağlı kalarak mümkün olmuştur.

2018 yılında genç üzüm bağlarının alanı arttıkça önemli görülen üzüm bağlarının dikildiğine dikkat çekilmiştir. Böylece, Komrat bölgesinde, genç tarlaların alanı 1.131 hektar, Chadyr-Lungsky 1.329 hektar, Vulcanesti 247 hektar alan olduğu gözlemlendi. ATO Gagavuzya’da 2017 yılında 2.707 hektar alan sadece genç bağlar arasındaydı. Bu göstergeler genç dikim alanından 3.5 kat daha arttığını göstermektedir.

Teknik üzüm çeşitlerinin diğer üzüm çeşitlerinde ayırt edici bir özelliği ise, meyvede yüksek miktarda meyve suyu (meyvenin kütlesinin %75-85’i) ve salkım yapısının düşük bir göstergesidir (meyvelerin kütlesinin tarak kütlesine oranı).

Endüstriyel üzüm çeşitlerinin meyvelerinin şeker içeriği ve asitliği, bunlardan üretilen şarap ürünlerinin türünü belirler. Sofralık üzüm çeşitlerinin aksine, salkım meyvelerinin görünüm ve güzelliği gibi teknik göstergeler teknik üzüm çeşitlerinde önemli bir rol oynamamaktadır, ancak üzüm çeşidinin biyolojik özelliklerine ve yetiştirme koşullarına bağlı olarak kimyasal ve mekanik kompozisyonları önemlidir.

Bu nedenle, farklı toprak ve iklim koşullarında yetişen aynı teknik üzüm çeşitlerinin farklı endüstriyel amaçları olabilir.

ATO Gagavuzya’da hem teknik hem de sofraya çeşitlerinden üzüm yetiştirilmekte. Elde edilen verilere göre, teknik çeşitlilikteki üzümlerin Gagavuzya’da en geniş alana sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Gagavuzya’da işletme tesislerine teknik çeşit üzüm temin edilir, yemeklik ise iç pazarın %15-20’sini oluşturur, geri kalanı ise Rusya, Bela Rus, Ukrayna ve Baltık ülkelerine ihraç edilir. Gümrük engelleri, Rusya pazarında yaşanan sorunlar, üzüm üretiminin ekonomik göstergelerini olumsuz etkiledi, 2018’de teknik çeşitlerin hasadının bir kısmı Ukrayna’ya satıldı.

Kökene ve dış ortama bağlı olarak, endüstriyel üzüm çeşitleri bağıcılığın tüm coğrafi bölgelerinde yetiştirilmektedir. ATO Gagavuzya’da yaygın teknik üzüm çeşitleri: Aligote, Cabernet Sauvignon, Merlot, Chardonnay, Sauvignon, vb.

ATO Gagavuzya bölgesindeki en büyük alanın beyaz teknik çeşitler (3.671 ha) Sauvignon, Aligote, Rkatsiteli ve diğerleri, kırmızı teknik çeşitler (2.376 hektar) Merlot, Cabernet-Sauvignon ve diğer çeşitler 1.501 ha, bunun %42.4'ü (636.4 ha) meyveleri beyaza boyanarak; pembe %5.4 (81.1 ha) ile siyah meyveleri ile %52.2 (783.5 ha) [4].

Tahmin döneminde, yeni ekimlerin genişlemesi ve verimsiz üzüm bağlarının sökülmesiyle birlikte, ortalama verim 2011 yılında 41.5 ton/ha'dan; 62.3 kg/ha 2015'te ve 92.7 kg/ha'a kadar 2018'de. İlk yıllardaki meyve bağlarının alanları eski tarlaların sökülmesinden dolayı azalmıştır, ancak 2016 yılında 33.6 bin ton olarak gerçekleşen meyveli üzüm bağlarının devreye girmesi nedeniyle, üzüm verimi ve brüt hasadı kademeli olarak artarken, 2016 yılında 92.7 c/ha verim ile 7 bin ton artmıştır.

Hedef göstergelere ulaşmak, üzüm üretim teknolojisi konusundaki tavsiyelere sıkı sıkıya bağlı kalarak mümkün oldu. Ana teknoloji, örtü veya yarı örtü ile ekili bazı sofraya çeşitleri hariç, sıralar arasında 2.7-3.0 metre dikim düzenine sahip, üst üste 1.2-1.75 metre olan mekanize işlerin payında artışla dikey bir kafes üzerinde yüksek köklü bir üzüm kültürü olarak kalacaktır. Üzüm tarlalarının, diğer tüm bitkiler gibi, gübre kullanımına duyarlı olduğunu unutmamalıyız. Normal bir bitki sağlığı rejiminin sağlanmasına özel dikkat gösterilmelidir [2].

ATO Gagavuzya bölgesinde, 50'den fazla işletme üzüm bağları yetiştiriciliği ile uğraşmaktadır. 230 hektar alan ile üzüm bağları ile en fazla çalışan Colhozul "Pobeda" şirketi olmuştur.

Üzüm çeşitliliğinin iyileştirilmesi, yüksek değerli Avrupa çeşitlerinin alanlarının özgül ağırlıklarında bir artış sağlar. Son yıllarda çoğu genç üzüm bağları tarafından ekilen klasik Cabernet Sauvignon ve Merlot çeşitleri ile birlikte, pazar, Chardonnay, Aligote, Pinot, Muscat Ottonel gibi yüksek kaliteli beyaz şaraplar ve şampanya üretiminde kullanılan iyi beyaz teknik çeşitlerinden bazılarıdır.

Ürün çeşitliliğinin iyileştirilmesinin ekonomik yönü en değerli klasik çeşitlerle birlikte, ekim için daha düşük maliyet gerektiren, az sıcaklıklara, hastalıklara, kalite olarak, masa çeşitleri ve sofraya

şarabı, meyve suları ve diğer ürünlerden elde edilen ürünlerin gereksinimlerini karşılayan yeni üreme çeşitlerinin getirilmesi gerektirir.

SONUÇLAR

1. ATO Gagavuzya'daki toplam bağ alanı 7.548 hektar, bunun 4.841 hektarı meyve, 2.707 hektarı genç bitkidir;

2. Endüstriyel üzüm çeşitlerinin alanı 6.047 hektar olup, %60.7'si beyaz,%39.3'ü kırmızıdır. Beyaz teknik çeşitlerin en büyük payı Sauvignon, Aligote ve Chardonnay, kırmızı-Merlot, Cabernet Sauvignon ve Saperavi'dir;

3. ATO Gagavuzya'nın iklim koşullarında ve elverişli topraklarında ekildiğinde alınan veriminin, teknik üzüm çeşitlerinin ortalama veriminin 92.7 cent/ha, yemeklik üzümün ise 105.6 cent/ha oluşturduğunu görmekteyiz.

KAYNAKLAR

1. APK ATO Gagavuzya, 2017. 2008-2020 döneminde ATO Gagavuzya bağıcılığının geliştirilmesi programı. 48s.
2. Kara, S.V., Prestiov, N.D., 2015. Moldova Cumhuriyeti'nin güneyinde üzüm ve şarap ürünlerinin üretimi için bilimsel temel. *Ders Kitabı, Komrat, 155s.*
3. Kara, S.V., 2017. ATO Gagavuzya'nın toprak ve iklim özellikleri. *İçinde: "Uluslararası Okul ve Üniversitede Jeoloji: Yer Bilimleri ve Medeniyet" başlıklı 10. Uluslararası Konferansının Materyali, St. Petersburg, Rusya Devlet Pedagoji Üniversitesi A.I. Herzen, s.138-140.*
4. Kara, S.V., 2019. ATO Gagavuzya'da teknik bağıcılığın gelişimi. *In: KSU, 28'nin Yıldönümüne Adanmış Uluslararası Bilimsel Pratik Konferansın Makalelerinin Toplanması. Comrat, 1:121-126.*
5. Kara, S.V., 2019. Avrupa üzüm klonlarının ATO Gagavuzya koşullarında üretkenliği. *Uluslararası Anadolu Ziraat Mühendisliği Bilimleri Dergisi, ISSN: 2667-7571, 1(1):14-19.*